

Управління культури і туризму Сумської облдержадміністрації
Сумська обласна дитяча бібліотека ім. М. Островського

Олімпійське золото Сумщини

Випуск 3

Володимир Куц

*(до 85-річчя від дня народження видатного
спортсмена, олімпійського чемпіона)*

Інформаційне досьє

Суми 2012

Управління культури і туризму Сумської облдержадміністрації
Сумська обласна дитяча бібліотека ім. М. Островського

Олімпійське золото Сумщини

Випуск 3

Володимир Куц

*(до 85-річчя від дня народження видатного
спортсмена, олімпійського чемпіона)*

Інформаційне досьє

Суми 2012

Олімпійське золото Сумщини : вип. 3 : Володимир Куц (до 85-річчя від дня народження видатного спортсмена, олімпійського чемпіона) : інформаційне досьє / ОКЗ «Сумська обласна дитяча бібліотека ім. М. Островського» ; уклад. Н.Ю. Курносова. – Суми, 2012. – 16 с.

Володимир Куц (нар. 7 лютого 1927 р. в с. Олексине Тростянецького району Сумської області) – дворазовий олімпійський чемпіон 1956 року у бігу на 5 та 10 км, у 1956 та 1957 роках визнавався найкращим спортсменом світу.

Склала
Відповідальна за випуск
Комп'ютерний набір
Комп'ютерна верстка
Тираж 5 прим.

Курносова Н.Ю.
Тогобіцька Л.М.
Курносова Н.Ю.
Ємельяненко Т.М.

Володимир Петрович Куц – дворазовий олімпійський чемпіон 1956 року в бігу на 5 та 10 км.

Народився 7 лютого 1927 року в селі Олексине Тростянецького району Сумської області в робітничій сім'ї. Уже в ті роки Володя вирізнявся наполегливим характером. Коли почалася війна, Володимир мав перейти у восьмий клас, однак стало не до навчання – у жовтні в село увійшли німці. У 1943 році Олексине звільнили. За наступні два роки Куц встиг повоювати на фронті зв'язковим у штабі, закінчити курси снайперів. Навесні 1945 випускники школи снайперів отримали направлення у фронтові частини. Але воювати їм уже не довелося. А восени того ж переможного року Володимира відправили на Балтійський флот. Служба Володимира проходила переважно в частинах берегової оборони, розташованих на островах і узбережжі Фінської затоки. І тут його долю вирішив випадок. У травні 1948 року старшина другої статті Куц переміг у гарнізонних змаганнях із кросу. Потім він виграв гарнізонні змагання з легкої атлетики, показавши кращий результат на дистанції 5000 метрів. Незабаром у Таллінні на першості флоту він посів третє місце.

«Мені було вже 23 роки, а я ще ... твердо не вирішив, на якому виді спорту зупинитися, – згадував він потім. – У моєму віці майбутні мої суперники володіли світовими рекордами... а я лише збирався стати майстром спорту, не знаючи, з чого почати цілеспрямовані тренування і як перейти до майстерських навантажень.»

Однак навесні 1951 відбулася ще одна подія, яка відіграла важливу роль у долі Куца. Його помітив один із кращих тренерів країни – Леонід Сергійович Хоменко. Саме він допоміг Куцу увійти у великий спорт, хоча і тренував його зовсім недовго.

«Пам'ятаю, мене вразила його допитливість. Розпитував він буквально про все: і скільки разів на тиждень потрібно тренуватися, і в якому темпі бігати, і які вправи виконувати на розминці. Я порадив йому придивитися до занять і техніки бігу провідних стаєрів країни... Вже тоді я зрозумів, що Володимир має неабиякі здібності і при розумно поставленому тренуванні може показати видатні результати в бігу», – згадував Леонід Сергійович.

Узимку 1952–53 року Куца перевели в Ленінград. Тут у манежі відбулося знайомство Володимира з людиною, що стала його наставником і другом на довгі роки – одним із тренерів збірної СРСР Григорієм Ісаєвичем Нікіфоровим.

У 1953 році Куц вперше виборює звання чемпіона СРСР.

Перший великий міжнародний успіх приходить до Володимира Куца в 1954 році на першості Європи в Берні. Мало хто з присутніх на стадіоні вірив у те, що радянський бігун-початківець зможе перемогти. За кілометр до фінішу олімпійський чемпіон Затопек відстає від дебютанта на 70–80 метрів. І як він не намагався, але не зміг завадити вражаючій перемозі Куца з новим світовим рекордом – 13:56,61.

Наближалася Олімпіада 1956 року в Австралії. Після успіху на чемпіонаті Європи Куц зазнав кілька прикрих поразок, коли суперники – досвідчені англійські бігуни Чатауей і Пірі випереджали його на самому фініші. Куц вчиться варіювати швидкість бігу. І досягає в цьому чудових результатів, легко переходить від бігу підтюпцем або рівномірного бігу в середньому темпі до тривалих прискорень, виснажливих для суперників ривків. Незадовго до Олімпіади Володимир встановлює світовий рекорд на 10 тисяч метрів.

І ось Мельбурн. Центральною подією першого дня змагань був біг на 10 тисяч метрів.

«На сьомому колі Куц відходить вправо і біжить по другій доріжці, пропонуючи тим самим Пірі вийти вперед і повести біг... До кінця одинадцятого кола Пірі ще міцно тримається за Куцом. Обидва вони далеко відриваються від інших бігунів. Десь позаду Петро Болотников та Іван Чернявський. Здається, що ролі в цій грі розподілилися. Пірі – мисливець, Куц – його жертва.

Володимир різко йде вправо на третю доріжку, відкриваючи дорогу Пірі. Однак англієць вірний собі. Він ні за що не хоче йти вперед. Його завдання – втриматися за Куцом до останніх метрів, а потім, використовуючи свою перевагу у швидкості, відірватися від нього», – так описував цей двобій тренер Гавриїл Коробков, який з трибуни уважно стежив за боротьбою, що розгорнулася на біговій доріжці.

Але Куц готовий до будь-якого темпу, будь-яких ривків і не має наміру вести Пірі до фінішу. Тим часом багатьом глядачам здається, що Пірі вже переміг. Ще кілька прискорень, і нарешті Куц вирішує дати своєму супротивникові останній бій.

«На повній швидкості я переходжу з першої доріжки на другу, – згадував Куц. – Пірі слідом за мною. З другої на третю, Пірі слідує за мною. З третьої на четверту – Пірі знову за мною. З четвертої на першу – Пірі, як і раніше, за мною. Він ладен на все, навіть на зигзаги, тільки не на лідирування... І тоді я вирішую зупинитися. Не буде ж і він припиняти біг... Я відходжу вправо, легенько переминаюся з ноги на ногу, а потім майже зовсім зупиняюсь і жестом пропоную йому очолити біг...

А на трибунах уже ніхто не сумнівається, що суперечку між нами закінчено, що я ось-ось зійду з доріжки... І нарешті

сталося: Пірі став лідером. Ми біжимо тепер поруч, і вперше за весь цей біг я бачу його схилену постать... Я ще раз вдивляюся в його обличчя. Гордон Пірі настільки виснажений, настільки втомився, що йому, мабуть, вже нічого не страшно, навіть поразка.

Пірі лідирував всього метрів сто. Я знову розвинув велику швидкість і відірвався від англійця. Біг і не вірив собі: тіль Пірі не тяглася за моєю, не чулося за спиною ні важкого уривчастого дихання, ні ударів шипів. Мені здавалося, що з мене впали ланцюги. Я був вільний, вільний у виборі будь-якого темпу бігу, будь-якої швидкості. Як же добре бути вільним! Пірі відставав дедалі більше й більше. Один за одним його обходили Ковач, Кшишковяк, Лоуренс, Чернявський, Пауер.

І ось двадцять п'яте, останнє коло. Стадіон вирує. Букети квітів, капелюхи, хустки летять у повітря. Лунає оглушливе «Хурей! Хурей!» («Ура! Ура!»). Коли, за своєю давньою звичкою, піднявши праву руку, я розірвав фінішну стрічку, мені здалося, що саме небо втратило олімпійський спокій. Уповільнивши біг, я пройшов ще одне, двадцять шосте коло. Це було коло пошани».

Пірі відверто сказав журналістам: «Він убив мене своєю швидкістю і зміною темпу. Він надто хороший для мене. Куц – безумовно найвидатніший бігун, і я ніколи не зміг би перемогти його. Мені не треба було бігти 10 000 метрів...»

Але чи зуміє Куц так само блискуче пробігти 5 тисяч метрів? Здавалося, що зробити це йому буде неймовірно важко. По-перше, англійці створили «протикуцівську коаліцію», до якої увійшли Чатауей, Ібботсон, які відпочивали в день бігу на 10 тисяч метрів, а також Пірі. Була розроблена спеціальна тактика, спрямована проти

нашого земляка. Готувалася до цього бігу також угорська трійка: Іхарош, Сабо і Таборі.

Біг Куца на п'ять тисяч метрів показав, що його тактика різноманітна і нешаблонна. Після поразки в перший день змагань англійці готувалися до тактики «рваного» бігу, але Куц тепер біг на відрив у найвищому темпі, на який тільки був здатний. Згадує один з учасників забігу англійський стаєр Дерек Ібботсон:

«Куц, як ми й очікували, через півкола був попереду. Пірі йшов за ним. Я був глибоко впевнений у здібностях Пірі і вирішив триматися за ним. Так я і біг третім. Перші кілька кіл всі бігуни трималися разом, але скоро шалений темп Куца став вимотувати переслідувачів, тож до середини дистанції група розірвалася на частини. Пірі був другим, я – третім, Чатауей – четвертим. Приблизно через 40 ярдів за нами угорець Табор вів другу групу.

Я усвідомлював, що дати Куцу відірватися буде згубним для нас, тільки це й змушувало зберігати заданий ним високий темп. Після двох миль Чатауей вийшов на друге місце. Я не міг зрозуміти, чому він це зробив. Пізніше ми дізналися, що він відчув біль в області шлунку і рушив уперед, сподіваючись збити його. Але після 20 ярдів бігу Пірі і я стали свідками страшного видовища – Куц пішов у відрив...

Чатауей не зміг втриматися за ним, а Пірі упродовж трьох фатальних секунд був розгублений. Коли він вирішив слідувати за росіянином, було вже надто пізно. Куц виявився недосяжним. Я був дуже засмучений, що не зміг відчутти небезпеку раніше і вжити заходів. Я сліпо довірився Пірі. Пізніше Пірі дорікав Чатауею за втрату контакту, але я з цим не згоден...»

Так, Куц побудував свій біг інакше, ніж раніше. Англійці приготувалися до ривків, але їх не було. Він застосував рівномірний біг у надмірному для супротивників темпі. Він був настільки високий, що два сильних стаєри – югослав Мугоша і американець Делінгер взагалі зійшли з дистанції. Новий олімпійський рекорд (13:39,6) на 27 секунд перевищив рекорд Затопека.

Так Куц «завоював» Австралію і став справжнім героєм Мельбурна. Йому було довірено нести прапор радянської делегації на параді закриття Олімпійських ігор. Газети не скупилися на такі заголовки, як: «Тріумф Володимира Куца!», «Російський моряк – кумир мельбурнців!» Роджер Банністер після завершення Олімпійських ігор у статті «Куц – кішка, Пірі – миша» писав: «...Куц не машина. Його розум такий же сильний, як і його тіло, і він володіє тактичним мистецтвом. Глядачі з усіх країн піднялися, щоб вітати Куца при його наближенні до фінішу. Бігуни, як він, народжуються, а не готуються за рецептом. Куц залишається, як і до Олімпійських ігор, найвидатнішим бігуном у світі...»

У 1957 році Куцу було присвоєно звання кращого спортсмена світу. Здавалося, все складалося вдало. Але замість виступів на змаганнях Куц потрапив до санаторію. Турбував шлунок, дуже боліли ноги. Лікарі попередили: «Хочете жити – киньте біг». Але Володимир прагнув побити всі рекорди на довгих дистанціях. І, незважаючи на хворобу, на міжнародних змаганнях у Римі 13 жовтня 1957 року на стадіоні «Форо-Італіка» на фініші Куц зупинив секундоміри суддів на позначці 13 хвилин 35 секунд! Цей новий світовий рекорд протримається в таблиці світових рекордів вісім років, а в таблиці всесоюзних – десять!

Але надалі йому вже не могли допомогти ні воля, ні ґрунтова підготовка. Сталося те, про що попереджали лікарі: ноги перестали слухатися і нестерпно боліли. Лікування в госпіталі допомогло йому весною 1959 виграти крос Ленінградського військового округу. Але це був останній виступ великого бігуна.

Залишивши бігову доріжку, Куц стає тренером в ЦСКА. Йому вдалося підготувати чимало відомих бігунів, що здобували перемоги на всесоюзній і міжнародній аренах. На жаль, сімейне життя в нього не склалося, і в останні роки він жив сам в однокімнатній квартирі. А в 1973 році Куц потрапив в автомобільну катастрофу. Травма виявилася серйозною. Лікарі сумнівалися, чи він виживе. Куц пролежав близько місяця, потім його перевели у військовий госпіталь імені Бурденка. Вийшов із паличкою. Демобілізувався. Влаштувався на роботу тренером у школу вищої спортивної майстерності, але не витримав. Повернувся до рідного ЦСКА, отримавши призначення на посаду начальника дитячої спортивної школи.

А 16 серпня 1975 Володимира Петровича не стало.

І спортивна кар'єра, і саме життя Володимира Куца були недовгими, але осяяними славою і сповненими драматизму. Він надто пізно прийшов у великий спорт і рано залишив бігову доріжку, але вписав яскраву сторінку в історію світового спорту. Був заслуженим майстром спорту і заслуженим тренером СРСР. Першим із радянських легкоатлетів у 1954 р. став чемпіоном Європи, дворазовим олімпійським чемпіоном у бігові на 5000 і 10 000 метрів, десятиразовим чемпіоном СРСР (1953–1957), багаторазовим світовим рекордсменом, двічі названий кращим спортсменом світу – у 1956 та 1957 роках, нагороджений орденом Леніна. Ця людина за життя стала легендою.

Книги Володимира Куца

От новичка до мастера спорта. – М. : Воениздат, 1962. – 69 с.

Повесть о беге. – М., 1964.

Будь первым. – М. : Физкультура и спорт, 1975. – 56 с.

Книги про Володимира Куца

Артюшенко, Микола. Тростянець – історія і сучасність / Артюшенко, Микола // Земляки : альманах Сумського земляцтва : вип. 5. – Суми : Собор, 2009. – С. 209-218.

В.П. Куц (1927-1975) : 80 років від дня народження // Знаменні і пам'ятні дати Сумщини на 2007 рік. – Суми, 2006. – С. 15-19. – Бібліогр.: с. 18-19.

Горбач, А. Олімпійський чемпіон із Тростянецького району : до 80-річчя від дня народження Володимира Куца : [біографічний нарис] / А. Горбач, В. Гурнак // Земляки : альманах Сумського земляцтва : вип. 4. – Суми : Собор, 2007. – С. 103-105.

Діжка і лижа. Дитинство Володимира Куца [Текст] : [оповідання для дітей] // НОК про легку атлетику та Володимира Куца, Юрія Седих, Валерія Борзова, Сергія Бубку, Наталію Добринську. – К. : Грані-Т, 2010. – С. 10-27. – Серія "Життя видатних дітей".

Малов, В. И. Владимир Куц (1927-1975) : (о жизни и достижениях сумского легкоатлета) // 100 великих олимпийских чемпионов / Малов Владимир Игоревич. – М. : Вече, 2006. – С. 167-172.

Мельничук, Г. Далеко кущому до Куца. Володимир Куц (1927-1975) // Мельничук, Г. 1000 незабутніх імен України. – К., 2005. – С. 231-232.

Статті про Володимира Куца

Важке золото Мельбурна : (до 70-річчя від дня народження Володимира Куца) // Сумщина. – 2007. – № 14. – С. 4.

Веснич, Александра. Великие сумчане : [портреты и краткие биографические данные известных земляков современности и прошлого] / Веснич, Александра, Карпенко, Юлия, Суярко, Евгения // Панорама. – 2009. – № 3. – С. А14-А15.

Гринка, Александр. Владимир Куц. Триумф и трагедия : его именем в 1956 г. назвали Олимпиаду в Мельбурне, но финиш жизненной дистанции оказался трагическим / Гринка, Александр // Сумщина. – 2008. – № 30. – С. А17.

Гринка, Александр. Спортивные герои Сумщины : они покоряли олимпийские вершины, им аплодировали лучшие стадионы планеты : [портреты та короткі відомості] / Гринка, Александр // Панорама. – 2012. – № 3. – С. А16-А17.

Драга, Елена. "Володя Куц был очень азартным. Мог залпом осушить бутылку водки или на спор выпить 30 сырых яиц подряд. И всегда выигрывал" : (воспоминания близких, друзей и соперников по спорту) / Драга, Елена // Факты и комментарии. – 2007. – № 25. – С. 23.

Куц Владимир Петрович : народжені Україною : 85 років від дня народження : [легкоатлет, олімпійський

чемпіон : короткі відомості] // Шкільна бібліотека. – 2011. – № 12. – С. 20.

Лазаренко, Сергій. Олімпійські здобутки атлетів Сумщини : Слобожанщина славна олімпійськими звитягами своїх земляків : [перелік спортсменів Сумщини – олімпійських чемпіонів та призерів] / Лазаренко, Сергій // Суми і сумчани. – 2010. – № 51. – С. 10.

Петренко, М. Наш земляк Володимир Куц / М. Петренко / Сумська новина. – 2002. – № 50. – С. 2.

Рева, Г. Злети і падіння Володимира Куца : [10 фактів з життя видатного спортсмена, олімпійського чемпіона з бігу] / Г. Рева // Сумщина. – 2005. – № 8. – С. 3.

Турнир имени олимпийского чемпиона : 16 апреля в Тростянце прошел традиционный кросс, посвященный памяти олимпийского чемпиона Владимира Куца // Данкор. – 2008. – № 17. – С. А14.

м. Суми, вул. Петропавлівська, 51
тел/факс 22-00-82, тел. 22-00-66, 22-00-82
biblioteka.sumy@mail.ru